Июнĕн 1-мĕшĕ – Ачасене хӳтĕлемелли пĕтĕм тĕнчери кун

Телейлĕн çиçчĕр ача куçĕсем

…Лăпкăн çывăракан ача тăрук канăçсăррăн туртăнса илчĕ, ĕсĕклесе йĕме пуçларĕ:

– Анне! Анне!..

Амăшĕ чупса пырса ачине вăратрĕ. Лешĕ, пĕчĕкскер, мĕн вăй çитнĕ таран амăшне ыталаса илчĕ:

– Тĕлĕкре сана манран уйăрса такамсем илсе кайрĕç.., – чăрăнайми ĕсĕклет ача.

Шухăшпа ачалăха таврăнсан, çак пĕчĕк ачана мĕнле хăрушă пулнине ăнланма йывăр мар. Астăватăр пулĕ, аттепе анне çумра чухне нимĕн те хăрушă марччĕ, аттепе анне тем те тума пултарассăн туйăнатчĕ, вĕсем кирек хăçан та пире пулăшма пултарни вăй-хал парса тăратчĕ. Юрăри пек каласан, пĕчĕккĕ пуласчĕ те атте-анне ăшшине туйса лăпкăн çывăрасчĕ. Пĕр çак йĕркесем кăна ачалăх телейлĕ пулни кашни çыншăн мĕнле пĕлтерĕшли пирки калаççĕ. Паян пирĕн, ситĕннисен, хамăр ачасем çак туйăмпа пурăнччăр, ачалăх ĕмĕр асра ырă йĕр хăвартăр тесе тăрăшмалла. Шăпамăр, тивĕçĕмĕр пӳрнĕ телей ку.

Шел, кашни ашшĕ-амăшех ăнланмасть çав çакна. Районти учетра тăракан 124 ăнăçсăр çемьери ачасем паян тутă хырăмпа лăпкăн çывăраççĕ тетĕр-и? Иккĕленӳллĕ. Вĕсенчи 269 ачан паян пĕрешкел хуйхă, çĕр çинчи чи çывăх çынсемшĕн вĕсем çывăххăс та мар иккен. Акă ĕнер район сучĕ тепĕр ĕç пăхса тухрĕ. Атапайĕнчи С. А. Вязована амăшĕн прависенчен хăтарасси пирки. 10 çул каяллах ачисене пăрахса тухса кайнăскер, суда та килсе чăрманас темерĕ. Ун урăх шухăш, хăйĕн пурнăçĕ.

Миçе ашшĕ-амăшĕ паян хăйĕн пурнăçĕпе пурăнать? Стаканри усал шĕвек витĕр тăван тĕпренчĕкĕсен тунсăх куçĕсене курмасть. Ильинка ял тăрăхĕнчи Н. Л. Никитинан упăшки аякка ĕçлеме кайнă чухне ӳсĕрле ачисене пăхманни пĕрре кăна пулнă-ши? Хырăм выçă ачасен ирĕксĕрех çимелли хăйсен шырама тивет. Анне тени çапла пулмалла-ши?

Районти вĕрентӳ, çамрăксен политики, физкультурăпа спорт пайĕн ачалăха хӳтĕлессипе ĕçлекен тĕп специалисчĕ И. С. Кабуркина каланă тăрăх, ку ял тăрăхĕнче ачисен шăпи çине çиелтен пăхакан амăшĕсем татах та пур. А. В. Кудиковăна амăшĕн тивĕçĕсене кирлĕ пек пурнăçламаншăн судпа айăпларĕç. Амăшĕн прависенчен хăтарас ыйту та тухрĕ. Телее, хĕрарăм тивĕçлĕ пĕтĕмлетӳ турĕ: паян вăл ĕçмест, ĕçлет. Нивушлĕ хăй çуратнă ачана юратма суда çити çитмелле? Çут тĕнчене ача çуралин, ăна хăв чун пани хăй

кăна амăшĕ çинче пысăк яваплăх пулни пирки каламасть-и вара? Асра тытасчĕ çакăн пирки ку ял тăрăхĕнчи И.Д. Портнован та, Т.Н. Викторован та.

Ашшĕ-амăшĕ сывă çĕртех интерната лексен, каçарĕçши ачисем вĕсене? Мĕнле лайăх пулсан та чи çывăх çынсен ăшши çук унта. Çакна Турай ял тăрăхĕнчи В.Г. Степанова лайăх пĕлет. Çавăнпах пулĕ çул çитмен çамрăксемпе тата вĕсен прависене хӳтĕлессипе ĕçлекен комисси ларăвĕнче вăл çапла каларĕ:

– Ачасене пурпĕрех памастăп.

Кашни ашшĕ-амăшĕн чун çывăхĕнчи шухăшсем, сăмахсем пулмалла вĕсем. Анчах та çак сăмахсем тӳрре килччĕр тесе мĕншĕн-ха вăл хăйĕнчен килнине нимĕн те тумасть? Ик çул каяллах çунса кайнăскерсем, нихăшĕ те нимĕн те тумасть ачисемшĕн пурăнма условисем туса парас тесе. Çӳлтен хăй тĕллĕн пуянлăх татăлмасса паян юмах вулакан ачасем те ăнланаççĕ пулĕ. Нихăшĕ те ниçта та ĕçлемесен, мĕнле пурнăç тума шухăшлаççĕ-ши? Мăшăрĕ эрех ĕçни çитменччĕ, çук-çук та, çамрăк хĕрарăм хăй те черккене ĕçмесĕр каялла таврăса паманни пирки сигналсем килеççĕ тивĕçлĕ органсене. Хăв çуратнă ачасем куçран йăлăнса пăхни пурнăç йĕркелеме, татăклă йышăну тума вăй памалла пек вĕт-ха. Тирпейлĕхпе таçалăх валли пысăк укçах та кирлĕ мар вĕт.

–Кунта килтинчен те лайăхрах (кунта тирпейлĕ, тăраниччен кунне 3 çитереççĕ-çке). Хĕрачи районти тĕп больницăри реабилитаци палатинче пурăннă чух каланă сăмахсене темшĕнçке илтесшĕн мар.

Ачисен ачалăхĕ телейлĕ пуласси вĕсенчен килни пирки ма-ха шутламаççĕ хăш-пĕр ашшĕ-амăшĕсем? Ют ачаcенех тăван çын ăшшине паракансем те сахал мар вĕт районта. Вĕсенчен тĕслĕх илмесĕр тăма май çук. Халĕ акă районта ачана çемьене пурăнма илнĕ икĕ çемье. 80 ача тата опекунсемпе пурăнать. 59 çемьере чун ăшши тупрĕç вĕсем. Хăв ачуна юратнă пек юратма чăн-чăн çын пулмалла вĕт. Ларса макăрни те пулнă пуль Ятманти А.З. Приемова мăнукĕсене хăй патне пурăнма илсен. Пĕр тĕрлĕ пурнăçран теприне хăнăхтарма çăмăлах мар вĕт. Асламăшĕ патĕнче пурăннă чух алăран вĕçерĕнме тапратнă арçын ача паян 1 класа лайăх паллăсемпе пĕтерчĕ. Пĕр тăвансем шкулта лайăх вĕренеççĕ çеç мар, килте те пулăшаççĕ. Хăйсене телейлĕ туяççĕ.

Ӳсĕр ашшĕсемпе, амăшĕсемпе пурăнакансен ачисен вĕсене ăмсанмалли çеç юлать. Кăçал эрехпе наркăмăшланса больница койки витĕр çĕнĕрен чĕрĕлнĕ 18 çыннăн асра тытасчĕ çакна: килте вĕсем хăйсен ачисемшĕн чи çывăх çынсем пулнине. Ĕçет е ĕçмест – ачашăн тăван амăшĕпе ашшĕнчен хакли никам та çук. Пĕр çакă картран тухса каясран тытса тăтăрччĕ кăçалхи 5 уйăхра “алкоголизм” диагнозпа больницăра выртнă 38 арçынпа хĕрарăма. Эрехе пула кун-çул татăлнă тĕслĕхсем те пулчĕç. Миçе ача тăлăха юлчĕ çав çемьесенче.

Мĕншĕн ачасем пирки шутламастпăр-ши алла черкке илнĕ чухне? Хăйсем çине хăйсемех алă хума шутланă чухне. Çăмăл мар пурнăç. Арçынсем ĕçеççĕ. Анчах çакă никама та, çитменнине хĕрарăма, пуçа усал шухăш кĕртме право памасть. Мĕншĕн шутламарĕ-ши çакăн пирки нумаях пулмасть юриех наркăмăшланса кун-çулне татнă хĕрарăм? Икĕ ачине эрех серепинчи упăшки пăхса ӳстерĕ терĕ-ши? Мĕн кĕтет халь икĕ ачана, 6 уйăхри пепки хăй çумĕнче ăшшăн мăшлатса çывăрни те аса килмерĕ-ши тата пăяв ăшне пуçне чикнĕ çамрăк хĕрарăма? Мĕншĕн? Мĕншĕн чи малтан хамăра лайăх пултăр тесе шухăшлатпăр? Йывăр чухне мĕншĕн ачасем пирки шутламастпăр. Пире, çитĕннисене те, вăхăт-вăхăт йывăрлăхсене чăтма ытла та çăмăл мар пулсан, кам сĕнӳ парĕ çав ачасене чун ыратнă чух. Шутласчĕ çакăн пирки.

Малтан анчах ĕмĕр вăрăм туйăнать. Йĕркеллĕ пурăнма ĕлкĕрĕпĕр-ха, темелле мар. Пурнăçăн кашни саманчĕпе савăнса, йĕркеллĕ пурăнасчĕ. Хамăрăн ачасене кун-çул патăмăр пулсан, телейлĕ ачалăх та парнелесчĕ. Хăйĕн ачине кашнин хăйĕн ашшĕ-амăшĕ çитĕнтертĕр. Çакă вăл хăй те телейлĕ пурнăç, телейлĕ ачалăх палли.

Л. ПАВЛОВА.

Ачасемшĕн чăннипех тăрăшать

Ир пулсан пĕчĕк ачасем ашшĕ-амăшĕсемпе ача пахчине пуçтарăнаççĕ. Ăмсанса пăхатăп вĕсем çине. Мĕн тери интереслĕ кун пулĕ вĕсен садикре. Хам шкула çӳреме питĕ юрататăп, çавах та хăш чухне “Солнышко” ача сачĕ, унта савăнса çӳрени, тĕрлĕ вăйăсем выляни, юратнă воспитательсем аса килеççĕ.

Муркаш районĕнчи чи лайăх “Солнышко” ача садне манăн аппа та юратсах çӳренĕ, мана та чи кĕçĕннисен ушкăнне янă.

Малтанхи кунран пуçласа мĕн ача пахчинчен кайичченех пирĕн воспитательсем Надежда Гурьевнăпа Светлана Аркадьевна, воспитателе пулăшаканĕ Валентина Владимировна пулнă.

Паллах, малтанхи кунсем çинчен питех ас тумастăп. Атте ӳкернĕ видеофильмсене пăхма вара питĕ интереслĕ. Ытла та пĕчĕк пулнă-çке эпир ун чухне!

Пирĕн воспитательсен çав пĕчĕкскерсемпе кунĕпе ĕçлемелле пулнă вĕт.

Юрататтăмăр эпир хамăр воспитательсене. Унсăрăн мĕнлеха? 4 çул хушши кунне 7-8 сехет вĕсемпе пĕрле пулнă-çке эпир: пĕрле вылянă, кĕнекесем вуланă, вăрмана, фермăна, ача-пăча паркне, вăрçăра вилнĕ салтаксене асăнса лартнă палăк патне – ăçта кăна илсе каймастчĕç пире.

Надежда Гурьевна ирттернĕ занятисемпе уроксем питĕ интереслĕччĕ. Магнитла паллаштарни, çар комиссариатĕнчен килнĕ салтаксемпе тĕл пулни, “Ăçта пурăнать-ха сывлăм?” темăпа ирттернĕ заняти уйрăмах асра юлнă.

Тирпейлĕ пулма, тантăшсемпе туслă выляма, атте-аннене, кукамай-асаннене хисеплеме, çут çанталăка упрама вĕрентетчĕç пире. Манман юратнă воспитательсен сăмахĕсене. Мĕн чухлĕ тӳсĕмлĕх, ăшă кăмăл кирлĕ пĕчĕккисемпе ĕçлеме.

Надежда Гурьевна Колбасова – пысăк опытлă воспитательница. 20 çул ытла ĕçлет вăл ача садĕнче. Ачасемпе ашшĕ-амăшĕсем ăна хăйне яланах лăпкă та тарават тытнăшăн, тăрăшуллă ĕçĕшĕн хисеплеççĕ.

Халĕ Надежда Гурьевна ушкăнне ман иккĕмĕш сыпăкри шăллăм Радим çӳрет. Эпĕуншăн питĕ савăнатăп.

Февралĕн 21-мĕшĕнче Надежда Гурьевна хăйĕн çуралнă кунне паллă турĕ. Ăна ĕçре татах пысăкрах çитĕнӳсем тума сĕнетĕп.

Тарас ТАРАСОВ.

Муркаш шкулĕ.

Сăн ӳкерчĕкре: пĕрле выляма та, сăн ӳкерĕнме те хавас.

Район прокуратуринче

Налук органĕн ыйтăвĕсене тивĕçтерменшĕн

Районсем хушшинчи 6-мĕш номерлĕ налук инспекцийĕ РФ Налук кодексĕпе килĕшӳллĕн 2007 çулхи майăн 16-мĕшĕнче налук инспекцине пыма ыйтса районти организацисен ертӳçисемпе тĕп бухгалтерĕсен адресĕсемпе уведомленисем ярса панă пулнă.

Çакă вăл саккунлă япала пулса тăрать. Налук органĕсем тĕрлĕрен тӳлевсемпе, укça куçарассипе, тытса юлассипе çыхăннă ыйтусене татса пама хăйсем патне ответлисене чĕнсе илме пултараççĕ.

Акă «Рассвет» Агрофирма» чикĕллĕ яваплăхлă обществоо, «Спецмонтажгазăн 3-мĕш номерлĕ тресчĕ» хупă акционер обществи, Чкалов яч. хис. ял хуçалăх производство кооперативĕ налук органĕсен ыйтăвне тивĕçтерме шутламан та. Саккунпа килĕшӳллĕн вара йĕркене çапла майпа пăсакансене асăрхаттарма е уйрăм граждансене чи пĕчĕк ĕç укçин 5 виçинчен пуçласа 10 виçи таран, должноçри çынсене чи пĕчĕк ĕç укçин 10 виçинчен пуçласа 20 виçи таран административлă штраф пама пултараççĕ.

Район прокуратуринче халĕ айăплисене административлă майпа ответ тыттарас ыйтăва татса параççĕ. Унсăр пуçне çирĕппрех мерăсем йышăнасси пирки те сăмах пыма пултарать.

Д. ВИКТОРОВ,
район прокурорĕн аслă пулăшаканĕ.

Е. Андреев çуралнăранпа – 95 çул

Паллă ентешĕмĕре сума суса

Çак кунсенче Евтихий Андреевич Андреев çуралнăранпа 95 çул çитрĕ. Вăл кам пулнине вара калама та кирлĕ мар пулĕ. Нумаях пулмасть кăна Чăваш Енре «Евтихий Андреевич» тесе каласанах хушаматне асăнмасăрах сăмах Социализмла Ĕç Геройĕ, «Знамя труда» колхоз председателĕ Е.А. Андреев пирки пыни никама та иккĕлентерме пултарайман. Ку колхоз пирки вара республикăра кăна мар, Раççейĕпех аван пĕлнĕ.

Паллă та ятлă-сумлă ентешĕмĕре сума суса унăн ырă ĕçĕсем пирки аса илме иртнĕ эрне кун хăй вăхăтĕнче унпа пĕрле ĕçлеме тӳр килнисем, ăна аван пĕлнисем, район администрацийĕн ответлă ĕçченĕсем район музейĕнче йĕркеленĕ çавра сĕтел хушшине пуçтарăнчĕç. Вĕсен шутĕнче район пуçлăхĕ Ю.А. Иванов, унăн пĕрремĕш çумĕ А.Н. Иванов, ЧР Патшалăх Канашĕн депутачĕ В.Г. Данилов, Муркаш ял тăрăхĕн пуçлăхĕ Н.И. Никитин, Е.А. Андреев хĕрĕ Валентина Евтихеевна, Е. Андреев яч. хис. хуçалăхăн халăхи ертӳçи В.И. Семенов тата ыттисем.

Каламалли, аса илмелли кашнийĕнех çук мар. Кашниншĕнех çак паллă ентешĕмĕр мĕнпе те пулин асра юлнă. 30 çул кĕске вăхăт мар. Шăпах çавăн чухлĕ, хăйĕн юлашки кунĕччен вăл çĕршывĕпех паллăрнă хуçалăх пуçĕнче тăнă. Евтихий Андреевич шкулта 6 çул кăна вĕреннĕ. Аппла пулин те практика пĕлĕвĕ енĕпе вăл тепĕр наука кандидатĕнчен те ирттернĕ. Пĕрлехи ĕçшĕн чунне пама хатĕр пулнă, ыттисене те çавна вĕрентнĕ, çамрăксен ăста наставникĕ пулса тăнă.

Унăн яланах хăйĕн шухăшĕ пулнă. Мĕн шутланине мĕнле те пулин вĕçне çитерме тăрăшнă. Суя-ултава, чурăслăха вара чăтма пултарайман.

Е.А. Андреев вăхăтпа тан кăна мар, унран малтарах пыма пултарнă, малашлăха питĕ лайăх курса тăнă. Халĕ акă рынок экономикине пур çĕрте те малти вырăна кăларма тытăнчĕç. Унăн колхозĕнче вара вăл вăхăтрах рынок экономикин саккунĕсене тĕпе хурса ĕçленĕ. Евтихий Андреевич – тăван çĕрĕн ывăлĕ, унăн чăн-чăн хуçи. Унăн пурнăç опычĕ паян та ыттисемшĕн тĕслĕх пулса тăрать. Çакă уçăмлăн палăрчĕ çавра сĕтел хушшинчи калаçу вăхăтĕнче.

В. ШАПОШНИКОВ.

Сăн ӳкерчĕкре: çавра сĕтел хушшинчи калаçу вăхăтĕнче.

Автор сăн ӳкерчĕкĕ.

Апачĕ тутлă пултăр

Хамăрах хатĕрлетпĕр

• Какая касса вакличчен çумалла.

• Студень, желе, мусс, крем таврашне питĕ сивĕ çĕрте упрама юрамасть: вĕсенче шыв шăнса пĕтĕмĕшле массăран уйрăлать, блюдо тути те, тĕсĕ те пĕтет.

• Тăварланă чĕрĕ вĕт пулла пăспа пĕçерсен лайăхрах: типĕ, хытă пулă ашĕ кун пек чух çемçелсе сĕткенленет, вĕт пуллăн шăмми те çемçелет.

• Пăспа пĕçерекен пулă çине пуçлă сухан, лавр çулçи хушсан вăл питĕ тутлă пулать.

• Суфле, пудинг хатĕрлеме çăмарта сарри кирлĕ. Анчах та малтан ăна сивĕтмелле, унтан пăтратса кăпăшкалатмалла: малтан вăраххăн, унтан питĕ хăвăрт пăтратмалла. Белока ытти продуктсемпе майĕпен хутăштармалла: çӳлтен аялалла пăтратса анмалла – ун пек пулсан вăл тĕпне анса лармасть.